

BOSNA I HERCEGOVINA U KONCEPCIJAMA JOHNA MEARSHEIMERA

BOSNIA AND HERZEGOVINA IN JOHN MEARSHEIMER'S CONCEPTS

Hamza Memišević

Bošnjački institut – Fondacija Adil Zulfikarpašić, hamzamemisevic@gmail.com

Primljen / Received : 11. 10. 2022.
Prihvaćen / Accepted: 27. 10. 2022.

Sažetak

Polazeći od analize tekstova američkog politologa J. Mearsheimera nastalih u tijeku agresije na Bosnu i Hercegovinu, centralna tema rada jest Mearsheimerov pogled na bosansko pitanje. Političko – administrativno uređenje Bosne i Hercegovine i dalje je relevantna tema koja poprima oblike trajne političke krize. Rad predstavlja sintezu Mearsheimerovih koncepcija imanentnih teoriji ofanzivnog realizma, kao i raščlambu posthladnoratovskih političkih procesa koji se prema načelu kauzalnosti mogu promatrati katalizatorom agresije na Bosnu i Hercegovinu. Razumijevanje aktualne dinamike svjetskih političkih kretanja s naglaskom na Bosnu i Hercegovinu, jedna je od temeljnih sastavnica ovoga rada.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, John Mearsheimer, realizam, bosansko pitanje

Abstract

Starting from the analysis of the texts of the American political scientist J. Mearsheimer created during the aggression against Bosnia and Herzegovina, the central theme of the paper is Mearsheimer's view on the Bosnian issue. The political-administrative organization of Bosnia and Herzegovina is still a relevant topic that takes the form of a permanent political crisis. The paper presents a synthesis of Mearsheimer's conceptions immanent in the theory of offensive realism, as well as a breakdown of post-Cold War political processes which, according to the principle of causality, can be viewed as a catalyst for the aggression against Bosnia and Herzegovina. Understanding the current dynamics of world political movements with an emphasis on Bosnia and Herzegovina is one of the fundamental components of this work.

Keywords: Bosnia and Herzegovina, John Mearsheimer, realism, Bosnian question

1. POSTHLADNORATOVSKA POLITIČKA PARADIGMA

Ishodišna tačka detaljnijeg fenomenološkog razumijevanja posthladnoratovske politike jest recepcija i periodizacija triju *izama*, odnosno doktrine liberalizma, nacionalizma i realizma. Valjana prosudba reperkusija i dosega djelovanja posthladnoratovske politike, nije moguća bez teoretske rekapitulacije spomenutih doktrina. Okončanjem hladnog rata i dominantne političke bipolarnosti u okviru međunarodnih odnosa, aktualizirani su teorijski konstrukti o *vječnom miru*. Američki politolog i teoretičar države Francis Fukuyama iznio je prediktivnu tezu o kraju povijesti kojom implicira trenutak (nakon hladnog rata), u kojem će doći do univerzalizacije zapadne liberalne demokratije, kao najboljeg oblika ljudske vladavine. Konvencionalni oblik ratovanja i konfrontacija velikih sila neće biti dominantna tema, a uzrok mogućih prijevora bit će politička monotonija, smatrao je Fukuyama.¹

Pobjedom zapadnog bloka u hladnom ratu označena je nadmoć liberalnih ideja, a unipolarnosti na američki način postala je ključna komponenta novog poretka. Disolucija SSSR-a privremeno je označila kraj ideoloških sukoba i ukazala na superiornost zapada, odnosno SAD-a. Obzirom na to da su Sjedinjene Američke Države predstavljale jedinu dominantnu silu, odsustvo rivaliteta u međunarodnom poretku pružilo im je šansu za provedbu liberalne hegemonije, a imperativ takve politike bilo je podčinjavanje međunarodnog poretka američkim nacionalnim interesima.

Ipak, unutar samih zagovornika liberalnog međunarodnog poretka postojala su različita viđenja u pogledu vođenja vanjske politike. Rascjep na pobornike progresivnog liberalizma i pristalice *modus vivendi* liberalizma bio je očigledan. Što je bila namjera jednih, a što drugih? *Modus vivendi* liberalizam nije intervencionistički usmjeren u pogledu vanjske politike, odnosno primarni fokus stavlja na unutarnju politiku, što podrazumijeva *laissez fair* pristup i omogućavanje maksimalne slobode vlastitim građanima.² Oprečno tome, progresivni liberalizam nedvojbeno je moćniji oblik liberalizma, supstancijalno usmjeren intervencionistički prema vanjskoj, ali i unutarnjoj politici, čime postaje poluga za provedbu liberalne hegemonije. Nametanje etnocentrističkih vrijednosti i obračun s nekooperativnim režimima najvažnije su značajke progresivističke liberalne politike.³ Američki teoretičar međunarodnih odnosa i predstavnik škole ofanzivnog realizma John Mearsheimer, pojašnjava da je srž liberalizma involviranje u unutarnje poslove drugih država.⁴ Konzekventno, takva povrjeda suvereniteta daje impuls iredentističkim

¹ Fukuyama, F., 1989. The End of History?. The National Interest, pp. 2-18.

² John J. Mearsheimer, The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities, Yale University Press, 2018, str. 56, 144.

³ Isto. str. 127.

⁴ Isto. str. 160.

pokretima. Liberalizam je determiniran univerzalizmom, dok je nacionalizam determiniran partikularizmom. Slijedom toga, partikularni interesi uvijek imaju primat spram univerzalnih, što potvrđuje teorija realizama. Unipolarni svijet okončan je deficitom suglasja između liberalizma i nacionalizma, čime je na međunarodnu geopolitičku pozornicu stupio multipolarni poredak. Liberalna hegemonija nije arhivirana u ropotarnicu propalih političkih strategija, no suočena je s novim, savremenim izazovima i vrijednostima. Nacionalni i kulturni identiteti, kao i civilizacijska pripadnost, obilježja su multipolarnog svijeta. Politička je paradigma nakon hladnog rata odisala euforičnim, liberalnim predviđanjima, ali i realističnim opservacijama zasnovanim na empirijskom iskustvu. Međunarodna je savremena politika nepobitno dominantno omeđena nihilističkim karakterom savremenog društva u gospodarskom simulakrumu bez kulturalnog identiteta i stvarnoga razumijevanja vlastite tradicije.

2. BOSANSKO PITANJE I JOHN MEARSHEIMER

Budući da je Bosna i Hercegovina 90-ih godina prošloga stoljeća predstavljala neuralgičnu tačku na evropskom tlu, privukla je svjetsku pozornost intelektualne i političke javnosti. Shodno tome, javni je prostor obilovao analizama bosanskog pitanja, uključujući i tematizirajuće tekstove J. Mearsheimera koji nastaju kao posljedica kontekstualizacije agresije i genocida u Bosni i Hercegovini. Kroz pet tekstova objavljenih u glasilima *New York Times* i *The New Republic*, Mearsheimer je svojevremeno iznio prilično kontroverzne stavove.

Prvi tekst „*Smanjite Bosnu da biste je spasili*“ objavljen je 1993. godine, a povod Mearsheimerovom tekstu bio je mirovni plan izrađen u aranžmanu Vance – Owen. Obzirom da je spomenuti program napuštao koncept particije Bosne i Hercegovine kojeg je Mearsheimer smatrao jamcem mira, sporazum je proglasio neuspješnim, osuđujući ga na propast. Kao idejnu protutežu, iznio je tri plana označivši ih jedinim faktorom stabilnosti BiH i zapadnog Balkana. Prvi dio plana podrazumijevao je uspostavu etnički homogenih teritorija na prostoru Bosne i Hercegovine, temeljem čega bi Bošnjaci svoju državu oformili u centralnom dijelu Bosne, dok bi hrvatski i srpski etnički prostori pristupili Hrvatskoj i Srbiji. U drugom dijelu plana ističe se nužnost temeljitog pristupa rješavanja ratnog sukoba, pri čemu opaža da je fokus Vance – Owenovog plana usmjeren samo na Bosnu, dok u potpunosti zanemaruje sukob u Hrvatskoj i na Kosovu, čime stimulatивно djeluje na srpsku stranu, hrabreći je da po okončanju agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, vojni potencijal prebaci na preostale željene teritorije. Treća stavka podrazumijevala je angažman SAD-a i UN-a u cilju uvjeravanja ključnih političkih protagonista da je alternativa miru dugi i krvavi rat bez pobjednika. Shodno tome, ukoliko srpska strana odbije mir, Mearsheimer je zagovarao potrebu američkog naoružavanja

Bošnjaka, Hrvata i Albanaca. Takav bi razvoj događaja znatno promijenio situaciju i omogućio Bošnjacima i Albancima samostalnu obranu. U maniru samozvanog skrbnika digniteta, instrumentalizirajući argument etničkog čišćenja u svrhu isticanja nužnosti podjele BiH, Mearsheimer navodi kako poslije etničkog čišćenja (počinjenog od strane Srba), suživot nije moguć, dovodeći time Bošnjake pred zid moralne ucjene.⁵

U junu iste godine Mearsheimer u koautorstvu s profesorom Robertom Papeom piše opsežan rad pod naslovom, „*Odgovor – Plan podjele za Bosnu*“. Međunarodna je zajednica u tom periodu, ističu autori, imala tri plana u opticaju. Prvi se odnosio na već spomenuti mirovni plan Vance – Owen, drugi na evropski prijedlog o potrebi stvaranja sigurnih utočišta za Bošnjake i treći, najmanje popularan, na diobu Bosne i Hercegovine.⁶ Naglašavajući manjkavosti Vance – Owenovog plana, Mearsheimer i Pape u detaljnoj raščlambi navode kako bi u okolnostima realizacije tog plana, vanjske granice ostale netaknute, dok bi unutarne uređenje države doživjelo promjene koje bi podrazumijevale stvaranje triju etnički dominantnih provincija (bošnjačke, hrvatske i srpske), s time da bi Sarajevo kao glavni grad, bio povjeren na zajedničku upravu. Nadalje, centralna vlada izgledala bi slabo i ne bi bila u stanju osigurati normalan tijek društveno – političkog života, obzirom da bi sastav centralne vlade tvorili predstavnici dojučerašnjih zaraćenih etničkih skupina.⁷ Posljedično, takav bi vakuum morale popuniti međunarodne vojne trupe. Kvantitativnom metodom Austro – Ugarskih trupa (kojima je bila potrebna vojna snaga od 200.000 ljudi u svojstvu osiguravanja reda u Bosni), i NATO-a, Pape i Mearsheimer procjenjuju da bi NATO trebao računati na 400.000 vojnika u svrhu implementacije Vance – Owenovog plana. Skepticistički odbacujući koncept sigurnosnih zona za šest *muslimanskih* enklava (Bihać, Sarajevo, Žepa, Srebrenica, Goražde, Tuzla) u kojima bi djelovale snage UN-a, upozoravaju da bi takve zone s geografskog stanovišta bile neobranjive, a s ekonomskog – neefikasne. Naposljetku, uspostava i održavanje sigurnosnih zona predstavljala bi ogroman financijski i vojni teret zapadnim snagama.⁸ Kao pragmatično rješenje, autori zagovaraju plan podjele Bosne i Hercegovine u kojoj bi država bošnjačkog naroda obuhvatila teritorij centralne i istočne Bosne. Komparativnom analizom prvobitno objavljenog Mearsheimerovog rada na temu Bosne i rada koji se u ovom poglavlju obrađuje, uočiti ćemo stanoviti odmak od inicijalnih koncepcija, obzirom da u ovom radu zastupa teritorijalno proširenje potencijalne „*muslimanske države*“ na prostor

⁵ John J. Mearsheimer, March 31, 1993. Shrink Bosnia to save it. The New York Times.

⁶ John J. Mearsheimer and Robert A. Pape, The Answer – a partition plan for Bosnia, 1993, The New Republic, str. 22.

⁷ Isto, str. 22.

⁸ Isto, str. 23.

istočne Bosne. U daljnjim se razmatranjima navodi da bi država Bošnjaka trebala biti vojno i ekonomski samodostatna, s time da bi ostatak podijeljenog teritorija pripao velikoj Srbiji i velikoj Hrvatskoj.⁹ Nadalje stoji kako bi zapadne sile, a prije svega SAD, trebao osigurati provedbu spomenutog plana odlučnom i snažnom vojnom intervencijom usmjerenom prema srpskim vojnim formacijama. Takva bi intervencija trebala stvoriti nove (pred)uvjete na terenu kojima bi prisilila glavne aktere na prihvaćanje nove podjele (stvaranja homogenih državnih teritorija), a uključivala bi zajedničku akciju zapadnih zračnih snaga i kopnenih snaga bosanske armije. Pored vojnih operacija, autori su isticali potrebu ekonomskih sankcija u svrhu gušenja agresivnog osvajačkog duha srpskih trupa.¹⁰ Zaključno, govoreći o fiktivnoj „*muslimanskoj državi*“ i njezinoj sigurnosti, autori predlažu da NATO savez naoruža snage nove države i preuzme ulogu kontrolnog zaštitnika u slučaju nove agresije susjednih država. Obzirom da je Srbija zajednička vojno - politička prijetnja Hrvatske, Albanije i „nove“ *muslimanske države*, savjetuju formiranje strateškog saveza između navedenih država.¹¹

Premda se u razdoblju od 1993. do 1995. godine Mearsheimer nije oglašavao na temu Bosne i Hercegovine, nedugo nakon potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma iznova se očitovao u koautorskom radu s profesorom Stephenom Van Everom.¹² Daytonski mirovni sporazum označili su provizornim, *ad hoc* mirom (obzirom na neriješenost temeljnih pitanja), a bipartitnu podjelu - negacijom stvarnosti koja poriče postojanje tri konkurentne snage. Svakako je indikativna pohvalna opaska autora povodom uspostave srpskog entiteta i Federacije BiH, u kontekstu promjene smjera vanjske politike SAD-a naspram BiH, odnosno spremnosti da se krene putem podjele. Prema interpretaciji autora, Daytonski mirovni sporazum samo je eufemizam za prikrivenu podjelu, budući da u svojim temeljnim odredbama legitimizira secesiju koja se manifestira putem uspostavljanja specijalnih političkih veza dvaju entiteta sa Srbijom i Hrvatskom. Neodrživost Federacije Bosne i Hercegovine, navodi se u daljnjem tekstu, reflektira se u istovjetnosti političkih ciljeva bosanskih Hrvata i bosanskih Srba, slijedom čega izostanak podjele FBiH, odnosno ustupanja dijela teritorija bosanskim Hrvatima, ocjenjuju propustom američke politike.¹³ Pristajanje hrvatske strane na FBiH, treba posmatrati iz ugla djelatne i realistične politike. Hrvatske su vojne snage imale podršku SAD-a tijekom oslobađanja okupiranih hrvatskih teritorija, uslijed čega se Hrvatska zauzvrat

⁹ Važno je naglasiti da u ovom radu John Mearsheimer i Robert Pape legitimiziraju termin velika Hrvatska. U svom prvom radu „*Smanjite Bosnu da biste je spasili*“ Mearsheimer koristio je termin velika Srbija, bez upotrebe termina velika Hrvatska.

¹⁰ Isto. str. 24-25.

¹¹ Isto, str. 28.

¹² John J. Mearsheimer/Stephen Van Evera, When peace means war, The New Republic.

¹³ John J. Mearsheimer/Stephen Van Evera, When peace means war, The New Republic, str.16-17.

obavezala da će bosanski Hrvati stupiti u FBiH. Međutim, nakon oslobađanja okupiranih teritorija, hrvatska politika spram BiH više nije uvjetovana prisilom vojnih okolnosti koje bi je obvezivale na uvažavanje opstojnosti cjelovite BiH. Kako bi sproveli dezintegraciju, Hrvati će unutar federacije trajno predstavljati subverzivni faktor tražeći saveznike koji imaju iste političke ciljeve, a kao potencijalni partneri svakako se nameću Srbi, također nezadovoljni određenim stavkama Daytonu, poput gubitka Sarajeva, Goražda i Posavskog koridora. Na koncu, autori zaključuju kako su Daytonu potrebne značajne korekcije ukoliko ga međunarodna zajednica želi održati vitalnim i u budućnosti. Preustroj FBiH i jačanje vojnog kapaciteta bošnjačkog naroda smatraju važnim elementom u okviru odvratanja buduće srpske i hrvatske agresije, stoga bi obvezu naoružavanja i osiguravanja samoobrambenih kapaciteta bošnjačkog naroda trebao preuzeti SAD.¹⁴

„*Mrske komšije*“¹⁵ bio je četvrti tekst Mearsheimera u vezi Bosne i Hercegovine, objavljen u septembru 1996. godine, u koautorstvu sa Stephenom Van Everom. Na samom početku teksta iznova se ističe nužnost podjele teritorija ukazujući pri tome na neodrživost multietničke Bosne i Hercegovine. U radu se također upućuje kritika birokratiji predsjednika Clintona, tvrdeći da je na pogrešnom putu u vezi administriranja politike u Bosni, a neodrživost multietničkih država argumentiraju primjerima iz prošlosti.¹⁶ Antibosansko raspoloženje Srba i Hrvata čini nemogućim funkcioniranje države, stoga su prema autorima moguća tri scenarija.

U prvom scenariju, SAD bi se držao provedbe Daytonskog sporazuma, međutim nove sukobe i ponovna savezništva Srba i Hrvata, izazvalo bi povlačenje vojnih snaga, pri čemu bi kolateralne žrtve nanovo bili Bošnjaci, koji bi ovaj put mogli izgubiti i državu i teritorij. Drugi scenarij podrazumijevao bi punu podršku SAD-a mirovnom sporazumu, uz prisustvo međunarodnih vojnih snaga koje se ne bi povlačile. Međutim, obzirom da SAD nije obavezan nadgledati „*gnjevne nacionaliste*“¹⁷, autori ističu kako to rješenje svakako nije najoptimalnije po SAD. Treći scenarij počiva na uvjetno rečeno „*starim*“ Mearsheimerovim koncepcijama - trodjelnoj podjeli Bosne i Hercegovine. Važnost moćne i održive potencijalne muslimanske države u vojnom i ekonomskom smislu, iznova je naglašeno u ovom tekstu.¹⁸

¹⁴ Isto. str. 21.

¹⁵ John J. Mearsheimer/Stephen Van Evera, September 24, 1996. *Hateful Neighbors*. The New York Times.

¹⁶ Autori posežu za primjerom velikih imperija poput Osmanskog carstva i Austro – Ugarske, a zatim navode sudbinu država kao što su Čehoslovačka, Sovjetski Savez (SSSR) i SFRJ.

¹⁷ Termin preuzet iz rada *Hateful Neighbors*.

¹⁸ John J. Mearsheimer/Stephen Van Evera, September 24, 1996. *Hateful Neighbors*. The New York Times.

Posljednji Mearsheimerov tekst posvećen Bosni i Hercegovini naslova „*Jedini izlaz iz Bosne*“¹⁹, ukazuje na inertnost Clintonove administracije. Kongres je nastojao povući vojne snage do 1998. godine, a predsjednik Clinton nije imao jasnu strategiju. Odlaskom vojnih trupa, smatrao je Mearsheimer, ponovno će uslijediti sukob, a takav će tijekom događaja narušiti američki vanjskopolitički *renommée*. Stoga, opetovano ponavlja tezu o podjeli Bosne kao najboljem rješenju, tvrdeći da Hrvati i Srbi nisu opredijeljeni za multietničku i funkcionalnu Bosnu. Zaključnim opaskama ukazuje na neviđeni historijski presedan u kojem su etničke grupe nakon rata, a uz posredništvo SAD-a uspjele podijeliti vlast u demokratskom ozračju. U okviru budućih gibanja, proširenje NATO saveza na područje Bosne i Hercegovine, ocjenjuje mogućim okidačem za novi rat, postavljajući pitanje, ukoliko NATO snage nisu bile u stanju spriječiti rat, kako je moguće očekivati da održe mir?²⁰

3. (NE)ISPRAVNOST STAVOVA JOHN MEARSHEIMERA

Osnovna teza Mearsheimerovih radova jest podjela Bosne i Hercegovine. Premda ističe kako takav plan nije idealan (štoviše, čak je i etički upitan, obzirom da stvaranje etnički homogenih teritorija podrazumijeva razmjenu stanovništva²¹), u odnosu na ostale koncepcije najoptimalnije je rješenje. Posljednjim radovima (baveći se obradom Daytonu), najavljivao je raspad Bosne i Hercegovine, a nakon teksta iz 1998. godine, više se nije izjašnjavao povodom Bosne i Hercegovine. Mir u Bosni i Hercegovini uspostavljen je u razdoblju unipolarnosti koje je bilo uvjetovano liberalnim načelima, a upravo je takva konstelacija pogodovala jačanju bosanskih institucija, stabilizaciji i miru. U tom pogledu, ostvarene su brojne reforme usmjerene ka jačanju institucionalnih kapaciteta Bosne i Hercegovine, a formiranje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine pozitivan je primjer jačanja institucionalnih mehanizama. Proces formiranja jedinstvene vojske nije bio jednostavan zadatak, obzirom da je podrazumijevao sinergiju vojske FBiH i RS. Tijekom 2000. godine došlo je do uspostave granične policije Bosne i Hercegovine, a osnivanjem obavještajno - sigurnosne agencije učinjen je još jedan pozitivan pomak usmjeren ka jačanju jedinstvene države. Agencija je formirana 2005. godine odlukom Parlamentarne skupštine BiH i Doma naroda. Bosna i Hercegovina je u razdoblju od 1998. pa do 2005. godine uspjela formirati značajne institucije, čime je opovrgnula Mearsheimerova predviđanja, a postavši nestalna članica Vije-

¹⁹ John J. Mearsheimer, October 7, 1997. The only exit from Bosnia. The New York Times.

²⁰ John J. Mearsheimer, October 7, 1997. The only exit from Bosnia. The New York Times.

²¹ Najpoznatiji primjer razmjene stanovništva jeste između Grče i Turske. Konvencija o razmjeni stanovništva potpisana je u Lozani 1923. godine. Ovim je sporazumom preko 1,5 miliona ljudi bilo prisiljeno napustiti mjesto rođenja i svoj život nastaviti u drugoj zemlji.

ća sigurnosti UN-a 2008. godine, nesumnjivo je ostvarila svoj najveći dosadašnji vanjskopolitički uspjeh.

Dok se u mnogim međunarodnim i domaćim krugovima predviđao raspad Bosne i Hercegovine, Srbija je doživjela velike teritorijalne gubitke stjecanjem nezavisnosti Crne Gore i Kosova. Unatoč činjenici da su međunarodne vojne snage znatno smanjene, vojni sukob kojeg je Mearsheimer predviđao u tom slučaju - nije se dogodio. Na teritoriju Bosne i Hercegovine je tijekom 1995. boravilo 60.000 pripadnika međunarodne vojne misije, a 2004. godine taj je broj reduciran na 6.000 pripadnika.²² U tom su razdoblju međunarodni krugovi Bosnu i Hercegovinu smatrali uspješnim primjerom, a Daytonski koncept pozitivnim modelom, primjenjivim na područja zahvaćena ratom.²³

Pitanje unutarnjeg suvereniteta nameće se kao ključno pitanje u post – ratnoj Bosni i Hercegovini. Ima li Bosna i Hercegovina u slučaju novog sukoba kapacitete za osiguravanje mira i stabilnosti? Odsustvo tog kapaciteta svakako bi delegitimiziralo državu u međunarodnom poretku.²⁴ Izvjesna su dva scenarija. U slučaju prvog scenarija (posezanja za tzv. *hrvatskim nacionalnim pitanjem* u svrhu daljnje dezintegracije FBiH) Bosna i Hercegovina doživjela bi dodatnu unutarnju podjelu. Drugi scenarij počiva na mogućnosti da se Bošnjaci postave u skladu s teorijom ofanzivnog realizma, što bi podrazumijevalo manjak povjerenja u namjere drugih država i krajnje racionalno djelovanje, odnosno iskorištavanje svake situacije u korist povećanja svoje moći. Jačanje i povećanje moći u direktnoj je interakciji s funkcionalnom Bosnom i Hercegovinom.

Mearsheimer je posebnu pažnju posvetio razradi hrvatske politike prema Bosni i mogućoj ulozi bosanskih Hrvata u budućim političkim previranjima. Nedvosmisleno je isticao da će bosanski Hrvati unutar Federacije Bosne i Hercegovine imati (auto)destruktivnu ulogu, koja će se u cilju ostvarivanja njihovih političkih aspiracija ogledati u suradnji s bosanskim Srbima. Ukoliko dođe do podjele BiH, Tuđman je smatrao da je tada za Hrvatsku najbolja opcija raspad na dva, a ne na tri dijela.²⁵ U tom slučaju prostor FBiH pripao bi Hrvatskoj, a RS Srbiji. Bosanski Hrvati nezadovoljstvo počinju iskazivati u trenutku kada se i službena hrvatska politika prema Bosni mijenja. Nakon pristupanja Evropskoj uniji, Hrvatska se postepeno počinje vraćati na stare političke postavke u pogledu Bosne i Hercegovine.

²² Emir Hadžikadunić, Dayton peace (dis)agreement, 25 years on. <https://www.aljazeera.com/opinions/2020/12/14/dayton-peace-disagreement-25-years-on>

²³ Emir Hadžikadunić, Zašto Iran, Dobra knjiga, Sarajevo, 2013, str. 130.

²⁴ Dejan Jović: Bosna i Hercegovina i međunarodni sistem u kontekstu 20-godišnjice Dejtonskog sporazuma . U: Dvadeset godina od Dejtonskog mirovnog sporazuma - trajni mir ili trajni izazov. Beograd: Univerzitet u Beogradu - FPN Beograd, str. 41.

²⁵ Dejan Jović, Hrvatsko - bosanskohercegovački odnosi, str. 12.

Od tog trenutka Hrvatska nastoji biti arbitar u unutarnjim poslovima Bosne i određivati tijek stvari u Bosni i Hercegovini. Takva politika dodatno usložnjava prilike, obzirom da postoje objektivne zapreke (navedene u prethodnim poglavljima) kojima bi Hrvatska opravdala ulogu neutralnog saveznika Bosne i Hercegovine. To su prije svega povijesne okolnosti koje upućuju na hrvatsku politiku prema Bosni i Hercegovini u razdoblju od 1992 – 1995 godine.

Retrospektivno, opravdano je zaključiti da je Mearsheimer svojim tumačenjima dao značajan obol razumijevanju aktualnih pojedinosti. Ipak, njegova krunska teza o jamačnom raspadu Bosne i Hercegovine nije ostvarena, obzirom na to da i dalje egzistira u svojoj izvornoj, cjelovitoj formi. Takozvano *hrvatsko pitanje* zloupotrebano je u svrhu strategije discipliniranja Bosne i Hercegovine i Bošnjaka, a formiranje trećeg entiteta, prvorazredni je geopolitički interes Srbije, obzirom da bi se time *ipso facto* učvrstio status Republike Srpske. Uprkos svim poteškoćama s kojima se Bosna i Hercegovina suočavala i suočava, ostvarila je značajan napredak, čemu je pridonijela dominacija liberalnog poretka utječući na efikasnost institucija. Nije više diskutabilno treba li Bosna i Hercegovina zauzeti mjesto u multipolarnom poretku, već je pitanje, kako se Bosna i Hercegovina treba pozicionirati u potonjem poretku?

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Zweigov „*Jučerašnji svijet*“, svakako može poslužiti kao literarni uzor *kratkom XX. vijeku*, kakvim ga je označio Eric Hobsbawm. Mnoge su nade i perspektive stvorene, ali i trajno uklonjene. Liberalni ideali utjelovljeni u savremenim dostignućima i modernizacijskim procesima doživjeli su epohalni poraz od tradicionalnih ideja, a kraj bipolarnosti na velika je vrata najavio povratak nacionalizma i religije. U sklopu šire međunarodne cjeline potaknut je pad komunizma, a brojne devijacije nedemokratskog i nadasve totalitarnog poretka kulminirale su vojnim sukobom koji je doveo do previdljivog sloma SFRJ. To je razdoblje iznjedrilo različite koncepcije državnog uređenja Bosne i Hercegovine, a stavovi Mearsheimer-a nesumnjivo spadaju u red kontroverznih. Projicirajući Mearsheimerova stajališta na aktualni trenutak, neizbježno je ukazati na kratkovidnost političkih križaljki, kojima se prešućuje da je model konstitutivnosti prevladan, i u današnjem svjetlu političkih odnosa – anakronizam, nastao kao rezultat unutarfederativnih političkih interesa SFRJ, a posljedično poslužio kao instrument razbijanja bošnjačkog nacionalnog bića. U epohi kad se evropska intelektualna i politička javnost iznova suočava s dekadencijom nadnacionalnih asocijacija, otkrivajući pri tome vrijednost nacionalne države i neprolaznost nacionalnog identiteta, bošnjačko pitanje konačno mora dobiti svoj epilog. Bosna i Hercegovina put do svoje slobode i neovisnosti neće ostvariti inertnim prepuštanjem vladajućim trendovima u savremenom svijetu.

tu, stoga je moralna obaveza bošnjačke intelektualne i političke elite oporavak od komunističke *dekapitacije* i potonuća u bezdan etičkog relativizma. Neophodno je artikulirati jasna politička stajališta, napustiti nametnuti autoviktimizacijski narativ i suočiti se s apriornom sviješću o državi kao nužnoj pretpostavci opstanka. Bosna i Hercegovina i dalje je vrijedna svake žrtve, a to nije pitanje samo tehničke preraspodjele vlasti, već ponajprije – nacionalnog dostojanstva.

Literatura

Štampa:

- The New York Times, New York

Internet izvori:

- Hadžikadunić, E., 14 Dec 2020, Dayton peace (dis)agreement, 25 years on -A quarter of a century after the signing of the landmark agreement, peace in Bosnia and Herzegovina is still fragile. <https://www.aljazeera.com/opinions/2020/12/14/dayton-peace-disagreement-25-years-on> (Pristupljeno 27.06.2022)
- Jović, D., 2022, Hrvatsko - bosanskohercegovački odnosi. https://fcjp.ba/images/Dejan_Jovic-Hrvatsko-bosanskohercegovački_odnosi.pdf (Pristupljeno 23.08.2022)
- Mearsheimer, J. J. & Evera, S. V., September 24, 1996. Hateful Neighbors. The New York Times. (Pristupljeno 07.09.2021) <https://www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/06/Hateful-Neighbors.pdf>
- Mearsheimer, J. J., March 31, 1993 a. Shrink Bosnia to save it. The New York Times, pp. 1-3. (Pristupljeno 07.09.2021) <https://www.nytimes.com/1993/03/31/opinion/shrink-bosnia-to-save-it.html>
- Mearsheimer, J. J., October 7, 1997. The only exit from Bosnia. The New York Times. (Pristupljeno 07.09.2021) <https://www.nytimes.com/1997/10/07/opinion/the-only-exit-from-bosnia.html>

Knjige:

- Hadžikadunić, E., 2013. Zašto Iran?. Sarajevo: Centar za napredne studije - Dobra knjiga.
- Mearsheimer, J. J., 2001. The tragedy of great power politics. New York, London : W. W. Norton & Company.
- Mearsheimer, J. J., 2018. The Great Delusion : Liberal Dreams and International Realities. s.l.:Yale University Press.

Članci u časopisima i zbornicima radova:

- Fukuyama, F., 1989. The End of History?. The National Interest, pp. 2-18.
- Jović, D., 2016. Bosna i Hercegovina i međunarodni sistem u kontekstu 20- godišnjice Dejtonskog sporazuma . U: Dvadeset godina od Dejtonskog mirovnog sporazuma - trajni mir ili trajni izazov . Beograd: Univerzitet u Beogradu - FPN Beograd, pp. 34-52.
- Mearsheimer, J. J. & Evera, S. V., December 18, 1995. When peace means war. The New Republic, pp. 16-21.
- Mearsheimer, J. J. & Pape, R. A., June 14, 1993 b. The Answer- a partition plan for Bosnia. The New Republic, pp. 22-28.